

УДК 631.115

М.Й. Малік, д.е.н., професор, академік УААН
О.Г. Шпикуляк, д.е.н., старший науковий співробітник
ННЦ «Інститут аграрної економіки» УААН
А.В.Розгон, к.е.н.
Департамент розвитку аграрного ринку
Міністерства аграрної політики України

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ І РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

В статті розглядаються інститути та інституції регулювання підприємництва такі як держава, ціна, конкурентоспроможність. Визначено основні причини неефективності інститутів підприємництва на аграрному ринку.

Ключові слова: підприємництво, інститути, інституції, державне регулювання, ціноутворення.

Вступ. Процеси, пов'язані з подальшою інституціональною перебудовою вітчизняної системи аграрного підприємництва, так чи інакше відбуваються у напрямі розвитку дієвого комплексу соціальних і економічних утворень, або ж формалізованих інститутів ринкового змісту. Підприємництво є визначальним інститутом, життєзабезпечуючим чинником функціонування аграрної економіки. Оприлюднення наукових публікацій з проблем аграрного підприємництва має переважно класичний підтекст, тому інституціональне спрямування досліджень викликає інтерес.

Постановка проблеми. Економічні перетворення в аграрній економіці передбачають утворення інститутів і обов'язкове застосування стабілізаційних факторів розвитку ринку, а ефективність економічної системи визначається взаємодією відповідних контрагентів серед яких підприємництво – головний створюючий інститут. Сьогодні стало зрозумілим, що інституціональна парадигма по типу неокласичної втілювана в практику функціонування аграрної економіки через всезагальну лібералізацію ринку виявилася важкоадаптованою до потреб реального життя і стимулювання підприємницької активності індивідів. Існує думка, що «реальне економічне життя виявило проблемність застосування неокласичних концепцій у транзитивному суспільстві, відсутність необхідних умов їхнього запровадження, належного сприйняття дійовими особами економіки» [1]. Але важливо зрозуміти те, що вітчизняна економіка перебуває на етапі становлення

інституціональної парадигми ринкового змісту, адже все ще залишаються протиріччя економічного буття, які гальмують даний процес. Серед таких протиріч – відсутність ефективних правових інститутів, недеформована ринкова інфраструктура, недостатня увага владних інститутів до проблем аграрного ринку. Комплекс окреслених проблем найбільш повно характеризує сьогоднішню інституціональну основу та формування механізмів регулювання [2].

Аналіз основних досліджень та публікацій. Проблема багатогранна, займає чільне місце як у світовій так і вітчизняній науці. Фундаментальні принципи інституціональної парадигми обґрунтовано у працях К. Маркса, М. Вебера, Й. Шумпетера, Е. Дюркгейма, Т. Веблена, А. Сміта, Р. Коуза, О. Уільямсона, Д. Норта [3], теоретичні аспекти розглядаються у працях В.Я. Якубенка [4], але необхідність розробки адаптованої до вітчизняних умов парадигми інституціонального розвитку, в даному випадку регулювання ринку, обумовлює наявність широкого кола актуальних проблем. Всеохоплюючий характер інституціональної бази регулювання проявляється у багатогранності і різноманітності інститутів, які впливають на ринкову систему та її учасників - підприємців. У даній статті ставиться за мету окреслення загальних особливостей функціонування інститутів ринку, підприємництва і висвітлення особливостей їх становлення та розвитку в умовах національної аграрної економіки.

Результати дослідження. Серед головних причин неефективності інститутів аграрного ринку, а також підприємництва, потрібно виділити відсутність конструктивного менеджменту; недеформованість ринкової інфраструктури перш за все щодо розбудови ефективних механізмів просування продукції від виробника до споживача – кооперативні канали збуту, біржова торгівля; часте переформатування змісту законодавчої бази. Це фундаментальні проблеми, які заважають врахуванню інтересів усіх учасників ринку в аспекті здійснення регуляторної політики у тому числі щодо підприємництва.

Загальновідомо, що регулювання ринку у розвинутих країнах присутнє, держава на Заході регулює в більшій мірі чим у нас, ідеальної капіталістичної економіки немає ніде, а ринкова – централізовано регулюється, правила гри дуже чітко визначені законодавчо, фактично виключається ситуація, коли окремі сфери життя – як у нас – ніяк не окреслені, коли можна робити що завгодно, створюючи хаос [5]. Можливо висловлювання дуже жорстке, але проблеми регулювання вітчизняного ринку відображає повно, хоча за останні роки ситуація змінилася на краще. Поступово приходить розуміння, що державний протекціонізм і регулювання є потрібними, особливо відносно

аграрного ринку, а у ракурсі вирішення даного питання здійснюється розбудова відповідних інституціональних умов, системи державно-правових актів, організацій, ринкових агентів, які своєю дією впливають на розбудову відносин на ринку – кон'юнктуру, ціноутворення, ефективність виробництва, продовольчу безпеку.

Згідно інституціональної теорії інституції формуються і функціонують на благо добробуту індивіда, організацій та суспільства в цілому. Таким чином ефект інституційних змін покладено в основу функціонування і удосконалення системи ринкових відносин, яка має національні особливості. Інституції охоплюють будь-які види обмежень, придумані для спрямування людської взаємодії, серед яких слід виділити офіційні обмеження – правила придумані людьми і неофіційні – звичаї та кодекси поведінки. Інституційні обмеження охоплюють як заборону індивідом щось робити, так і умови, за яких іноді їм дозволяється здійснювати певні види діяльності [3]. Також на думку Д. Норта, існує суттєва відмінність між інституціями та організаціями. Якщо оцінювати витрати породжені інституціональною основою, то вони є наслідком не лише цієї основи, але й організацій, що на ній розвинулися [3]. Таким чином організації функціонують на базі певної інституціональної основи, але на наше переконання дані утворення взаємозалежні й взаємодоповнюючі, тому розглядати їх окремо немає ніякого сенсу. У більшості випадків має місце тотожність у розумінні організації та інституцій, але така позиція повинна повністю узгоджуватися з умовами їх функціонування та призначення. Наприклад, Аграрний фонд, який є одночасно організацією та інституцією (створює обмеження для учасників аграрного ринкового процесу).

Теоретично доведено і підтверджено практично гіпотезу, що сучасна економіка не може бути нерегульованою, інакше формується соціально-економічний негатив. Таким чином вельми актуальною проблемою залишається адаптація парадигми регульованого ринку до вітчизняної аграрної економіки, при цьому методологічною основою вирішення означеної проблеми повинна стати розбудова відповідних інституцій. Саме в даному ракурсі можливе функціонування регульованого аграрного ринку, базоване на упереджувальних управлінських рішеннях і обмеженнях. Фундаментальність проблеми очевидна як із теоретичної, так і практичної точки зору. Аграрний ринок потребує формування інституцій, які забезпечать урегульованість відносин між економічними агентами.

Практичні аспекти проблеми характеризуються нестабільністю суспільно-економічних інститутів, які вимагають удосконалення у площині розбудови ефективної регуляторної політики. По суті інституціональна система аграрної економіки і ринку є фундацією, яка визначає стимули і пріоритети

розвитку структур, особистостей, а також механізми регулювання. Аграрний сегмент економіки особливий, адже «специфіка сільського господарства у його багатофункціональності, що визначає роль аграрного сектора в піраміді галузей національної економіки як фактора продовольчої безпеки, з одного боку, та джерела доходів, сфери зайнятості й середовища проживання селян – з іншого» [1]. Таким чином інституції здійснюють одночасний вплив на господарську, соціальну, продовольчу і мотиваційну систему.

Практика аграрних реформ в Україні довела необхідність докорінної перебудови всієї системи економічних відносин, яка охоплює одночасно виробництво, розподіл, обіг і споживання сільськогосподарської продукції. Можна говорити про два елементи інститутів які регулюють підприємництво і ринок та формують механізм здійснення даного процесу:

- 1) державно-владні – нормативно-правова база, владні структури загальнодержавного та місцевого рівня;
- 2) ринкові – попит і пропозиція, конкуренція, виробники, споживачі, інфраструктура, професійні та міжпрофесійні об'єднання.

Вони виконують специфічні функції регулювання аграрного ринку, ефективність його функціонування залежить від того, наскільки забезпечується баланс інтересів держави та підприємницьких структур. Досвід країн із перехідною економікою показує, що ефективність процесів реформування залежить від інституційних трансформацій в економіці і суспільстві. Реформуються всі інститути, які не відповідають вимогам ринкової економіки і створюються нові [6]. Існуюча система економічних відносин в ареалі аграрного ринку характеризується своїми національними особливостями. Мається на увазі, що незважаючи на ринковий характер економіки, у тому числі аграрної, державні інституції мають значний вплив на її розвиток. Усе це обумовлено об'єктивно-історичними процесами суспільного буття нашої країни, зокрема саме відсутність традицій ринкових відносин збільшують часові рамки щодо утвердження конкурентоспроможної аграрної економіки. Слушну думку з цього приводу висловила Т.О. Осташко, «якщо ринкові структури в аграрному секторі країн з розвиненою ринковою економікою склалися еволюційним шляхом у процесі їх історичного розвитку, то в Україні формування відповідних ринкових структур відбувається у надзвичайно обмежений з історичного погляду період часу і у надзвичайно складних макроекономічних умовах» [6]. Дане твердження вірне, але окрім еволюційності утвердження ринкових відносин в окремих сегментах економіки спостерігається фактично несприйняття цієї моделі, так як господарі перебувають у демотиваційному вакуумі, відсутній економічний інтерес господарювання. На наше переконання існуюча інституціональна система

аграрного розвитку, регулювання ринку не забезпечує головного – економічного інтересу жити на селі, працювати в аграрній сфері.

У національній аграрній економіці має місце досить широка гамма інституцій регуляторного змісту, при цьому їхні функції-результати не завжди узгоджені з іншими учасниками, а механізми функціонування недосконалі. Зокрема, функціонально-рольові характеристики утворень в системі інституцій регулювання визначені законодавчо, але більшість з них створюють занадто надмірні інституціональні обмеження, що формує передумови неефективності ринкових структур.

Для розвитку підприємництва важливим є економічний сегмент інституціональної системи та економічні інституції регуляторного спрямування (табл. 1).

Економічними інституціями слід вважати державні органи, які уповноважені регулювати економічний процес, нормативно-правові акти, а також створені людиною економічні системи (підприємства, організації, об'єднання), які як регулюють, так і приймають безпосередню участь в економічному процесі. Їх можна структурувати на загальні, галузеві, територіальні, відповідної спеціалізації. Інституції аграрного ринку поділяються на виробничі (підприємства), регулюючі (об'єднання, державні утворення), а також нормативно-обмежувальні (правові акти).

Поряд із інституціями організаційного змісту у регулюванні присутні такі інститути як ціна, власність, страхування. Одним із визначальних «інститутів» регулювання ринку є ціна. Сучасний аграрний ринок і кон'юнктура попиту неспроможні сформувати ціну, яка б задовольняла виробника. На наше переконання, відсутність ефективного механізму підтримки сільського господарства і низька відтворювана здатність цін на продукцію фактично спричинили неконкурентний, антивідтворювальний тип виробництва з стереотипом деградації продуктивних сил.

Державний протекціонізм в системі ціноутворення на сучасному етапі розвитку сільськогосподарського виробництва в Україні є найбільш бажаним і необхідним. Зокрема цінове регулювання як інструмент цінової політики у комплексі із підтримкою доходів виробників та купівельної спроможності споживачів здійснюються в усьому світі і забезпечують потрібний ефект.

Перспектива ціноутворення полягає у виведенні мінімальних закупівельних цін на рівень еквівалентності обміну. З цього приводу Ю.С. Коваленко вважає, що мінімальна ціна виступає економічним інструментом реалізації державної протекціоністської політики в частині регулювання аграрного ринку та підтримки доходів сільськогосподарських товаровиробників [8].

Таблиця 1. Структури регулювання аграрного ринку в Україні та їх функції*

Назва інституції	Функціонально-рольові характеристики
Міністерство аграрної політики України і його регіональні управління	<ul style="list-style-type: none"> - втілення в життя державної політики в частині регулювання і розбудови ефективного аграрного ринку; - регулювання зберігання, поповнення і використання державних резервів продовольства, аграрної продукції та сировини; - сприяння процесам приватизації, модернізації і техніко-технологічної реконструкції сфери виробництва продовольства, сільськогосподарської сировини, їх переробки, зберігання і гуртової торгівлі; - закупівля на біржовому ринку України сільськогосподарської продукції у стабілізаційний фонд, здійснення товарних і фінансових інтервенцій з метою регулювання цін з метою оптимізації попиту і пропозиції; - забезпечення нормативного виконання термінових біржових угод щодо обсягів стабілізаційного фонду; - дослідження та прогнозування кон'юнктури аграрного ринку.
Українська аграрна біржа, регіональні біржі (аграрні секції)	<ul style="list-style-type: none"> - організація торгів крупними гуртовими партіями сільськогосподарської продукції, форвардними та ф'ючерсними контрактами стандартних уніфікованих товарів; - створення (оренда, викуп) і організація роботи сертифікованих біржових складів; - опрацювання і надання Міністерству аграрної політики інформації з біржових торгів через мережу філій та представництв витратно-цінового моніторингу; - організація з регіональними біржами спільних спеціалізованих і міжрегіональних торгів; - державне регулювання та контроль цін, експорту сільськогосподарської продукції, внутрішнього виробничого та ресурсного балансу через єдиний біржовий механізм. - Регіональні біржі здійснюють організацію гуртових форвардних торгів середньо гуртовими партіями сільськогосподарської продукції відповідно до єдиних біржових правил; взаємодіють із аграрною біржею, торговими домами у просуванні біржового товару
Торгові доми (районні, міжрайонні, міські)	<ul style="list-style-type: none"> - збір інформації стосовно реального стану локального ринку аграрної продукції; - надання покупцям (брокерам) документації відносно наявності товару з якісним сертифікатом і гарантією навантаження; - формування лотів сільськогосподарської продукції в межах адміністративних районів, шляхом виставлення на торги, узгодження цін та інших умов забезпечення збирання, зберігання та відвантаження сільськогосподарської продукції покупцям

*Систематизовано автором із досліджень В.А. Ляшенко. Структура продовольчого ринку України // Економіка та держава. - №8, 2006. – С. 19-22 (www.economu.in.ua) [7]

Він наводить форми застосування мінімальної ціни для регулювання аграрного ринку та доходів сільськогосподарських товаровиробників: 1) цільові

ціни; 2) економічного індикатора для початку чи припинення інтервенцій на аграрному ринку; 3) гарантованої закупівельної ціни, за якою спеціальні урядові закупівельні підприємства та установи зобов'язані закупити всю або частину (квоту) виробленої сільгосптоваровиробником продукції для формування продовольчих, експортних, інтервенційних та інших ресурсів чи просто вилучення товару з ринку; 4) економічної основи закупівельної ціни [8].

Ціноутворення і регулювання не повинні існувати окремо, так як являються взаємозалежними факторами розвитку аграрного ринку. У свою чергу елементами, які забезпечують ефективно з точки зору обсягу прибутку ціноутворення є субсидії, дотації, компенсації втрат, які не включаються у ціну, а доводяться виробнику як додатковий дохід. Різниця лишку у природі або джерелах: виручка від реалізації надходить із ціни і підставою її отримання є лише продаж; дохід від названих джерел з'являється у випадку підстав залежно від чітко визначених підстав (перевиробництво, несприятлива кон'юнктура тощо).

Інститути регулювання підприємництва й аграрного ринку діють як на макро-, так і на мікрорівні, але макрорівень є основним ареалом реалізації їх функціональних ознак. Типовим прикладом цього є цінове регулювання. «Держава має величезні можливості впливу на процеси цінового регулювання і контролю за переміщенням рівнів і структури цін, за дією усього цінового механізму в напрямку досягнення еквівалентності товарно-грошового обміну і цінових паритетів. Нині в усіх високорозвинутих країнах світу ціни в тій чи іншій степені знаходяться під регулюючим впливом не тільки ринку, але і держави» [9]. «Втручання державних інститутів в ринкові процеси здійснюється на макрорівні методами правового регулювання і контролю банківсько-фінансової системи, грошового і кредитного обігу, структурних зрушень в економіці під впливом науково-технічного прогресу, розробки і виконання відповідних загальнодержавних програм. Держава створює також сприятливі економічні умови і надійну правову базу для розвитку підприємництва і ринкових відносин» [9]. У свою чергу з позиції результативності потрібно констатувати факт, що цінове регулювання повинно виходити як на мікрорівень (формування обґрунтованих цін на продукцію, що споживається сільським господарством), так і на макрорівень – ринок продукції, доходи виробників і споживачів, інфраструктура, зовнішня пропозиція сільськогосподарської продукції. У свою чергу методологія і практика реалізації цінової політики повинна узгоджуватися з функціями державних й ринкових інститутів, інтересами господарських структур. В ринкових умовах держава як інститут забезпечення розвитку суспільства створює умови, встановлює інституціональні традиції, які регулюють економічну діяльність. Економічна діяльність в аграрній сфері формує

підвалини національної продовольчої безпеки, тому забезпечення відповідного економічного інтересу господарювання економічних агентів є ключовим питанням політики цінового регулювання. Забезпечення економічного інтересу господарювання на землі і в аграрній сфері економіки загалом є першочерговим і вельми актуальним питанням, яке потребує сучасного теоретико-методологічного обґрунтування. Ціновий механізм об'єктивно є головним інструментарієм забезпечення мотивації виробника в умовах вітчизняного аграрного сектору. Тому цілком обґрунтовано можна стверджувати, що сформувавши адекватну мотивації виробника ціну, ринок забезпечує економічний інтерес господарювання.

Зокрема регулювання цін на даному етапі є обов'язковим виходячи із необхідності стабілізації аграрної галузі. Ціна тісно пов'язана з прибутком, адже є безпосереднім його джерелом. Особливого значення розмір прибутку набуває в умовах економіки перехідного періоду і нестабільного економічного механізму господарювання, окреслюючи рівень ефективності виробництва та можливості відтворення, економічний інтерес. Погоджуємося із думкою П.Т. Саблука, що слід запропонувати еквівалентні ціни (ціни відтворення), що формуються на основі середньої норми прибутку на авансований капітал з урахуванням вартості землі. У разі реалізації продукції за ціною нижчою від еквівалентної, товаровиробникові має відшкодуватися різниця між еквівалентною та середньою ринковою, або заставною, ціною. Але для цього у держбюджеті повинен формуватися спеціальний фонд регулювання доходів сільськогосподарських товаровиробників [10]. Схожу позицію відстоював І.І. Лукінов, він зауважував, що у політиці ціноутворення необхідно застосовувати активний вплив на формування цін законодавчо передбачивши, що будь-який оптовий покупець, не має права оплачувати продукцію за ціною нижче ціни підтримки, а остаточний розрахунок за закуплену продукцію має здійснюватися за еквівалентною ціною (ціна відтворення). Якщо ринкові ціни не забезпечують рівня відтворювальної (еквівалентної) ціни, то різниця оплачується товаровиробнику з бюджету, в якому має бути створений відповідний фонд підтримки і стабілізації доходів сільськогосподарських товаровиробників незалежно від форм власності і господарювання [11]. Таким чином держава може купити продукцію за еквівалентною ціною на організованому аграрному ринку або ж компенсувати виробникові різницю між ринковою і еквівалентною.

В сільському господарстві мають місце інституціональні особливості конкурентоспроможності, зокрема це пов'язано із «інститутом власності» завдяки якому в економіці функціонують підприємства різних організаційно-правових форм, що обумовлює різноаспектний підхід до формування їх

конкурентоспроможності. Наприклад, аграрні домогосподарства (господарства населення) мають переваги порівняно з приватно-колективними, кооперативними чи державними, наприклад їм менше загрожує перспектива збанкрутувати, оскільки вони переважно натуральні. Поряд з ними фермерські господарства є товарно-підприємницького типу, а тому ринок і конкуренція спонукають їх до високої ефективності виробництва [12]. Даним прикладом проілюстровано інституціональні особливості формування конкурентоспроможності в аграрній економіці, мається на увазі, що сам факт існування плюралізму організаційно-правових форм господарських структур обумовлює диференціацію їх конкурентоспроможності, зокрема в умовах трансформаційної економіки. При цьому слід зазначити, що в національній аграрній економіці господарства населення виявилися більш конкурентоспроможними, адже мають можливість швидко адаптуватися до змінного середовища.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином сільське господарство як і національна економіка незважаючи на існуючі негаразди й проблеми перебуває на стадії формування постіндустріальної економіки. Головною проблемою, яка заважає налагодженню ефективних взаємовідносин є неадекватність інституціональної системи. Інститути здебільшого не зовсім ринкові, що перешкоджає розвитку конкуренції, ринку, довіри, формуванню ефективного соціального капіталу, мотивацій. Проблема в тому, що всім управляє ринок і конкуренція.

Формально інституціональні відносини стали ринковими, але на практиці адаптація сільського господарства до конкурентного ринку проходить повільно. Існують інституціональні проблеми регулювання аграрного ринку, ціноутворення, інфраструктури. Існуюча система державного регулювання в окремих аспектах не сприяє прибутковості аграрного виробництва, виробленню максимальної доданої вартості і підвищенню експортоорієнтованості галузі.

Означені питання неможливо вирішити без стимулювання підприємництва, потрібний механізм державної підтримки, який би забезпечив формування стійкого економічного інтересу, створення умов для виробництва конкурентоспроможної продукції, реалізація якої забезпечувала б достатні обсяги відтворення сільського господарства. При цьому, заходи державної політики регулювання ринкових цін, підтримки доходів виробників, мають поєднуватися з заходами підвищення доходів населення. На наше переконання, аграрна економіка потребує розбудови нової «політики регулювання», вітчизняний аграрний ринок і його формування вимагає посиленої уваги з позицій підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції на внутрішньому та зовнішніх ринках за рахунок збалансованого використання ринкових й державних механізмів регулювання.

Література

1. Лопатинський Ю.М. Трансформація аграрного сектора: інституціональні засади. – Чернівці: Рута, 2006. – 344 с. - С. 77.
2. Шпикуляк О.Г. Інституції аграрного ринку / О.Г.Шпикуляк – К.: ННЦ «ІАЕ» УААН, 2009. – 480 с.
3. Норт Даглас. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки / Пер. з англ. І. Дзюб. – К.: Основи, 2000. – 198 с.
4. Якубенко В.Д. Базисні інститути у трансформаційній економіці. Монографія. – к.: КНЕУ, 2004. – 235 с
5. З інтерв'ю з Б. Федоровим, бувшим Міністром фінансів Росії. – Щотижневик «Неделя» 1992 р.
6. Осташко Т.О. Ринкова трансформація аграрного сектора. – К.: Фенікс, 2004. – 280 с. – С. 49.
7. Ільяшенко В.А.. Структура продовольчого ринку України // Економіка та держава. - №8, 2006. – С. 19-22 (www.economi.in.ua)
8. Коваленко Ю.С. Концептуальні засади та ескізний аван-проект Закону України «Про організацію та управління аграрним ринком» . – К.: ННЦ «ІАЕ», 2006. – 61 с. – С. 50.
9. Лукинов И.И. Эволюция экономических систем / И.И. Лукинов. – М.: ЗАО «Издательство «Экономика», 2002. – 567 с. – (Российские академики об экономике). – С. 184.
10. Саблук П.Т. Ціноутворення в період ринкового реформування АПК. Монографія. – К.: ННЦ ІАЕ. – 2006. – 440 с. – С. 101
11. Лукінов І.І. Економічні трансформації (наприкінці ХХ століття). – К.: Інститут економіки НАН України, 1997. – 455 с.
12. Мельник Л.Ю. Сутність аграрних домогосподарств та їх основні економічні характеристики / Л.Ю. Мельник, П.М. Макаренко // Економіка АПК, 2007, №3. – С. 3-10.

Summary

Institutional features of development and adjusting of agrarian enterprise. / Malik N.I., Shpikulyak O.G., Rozgon A.V.

In the article institutes and institutes of adjusting of enterprise are examined such as the state, price, competitiveness. Certainly principal reasons of unefficiency of institutes of enterprise at the agrarian market.

Key words: enterprise, institutes,, government control, pricing.